

9 березня цього року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення процедури примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових) осіб», що був прийнятий Верховною Радою України 4 листопада 2010 року.

Вказаним законодавчим актом, зокрема, в новій редакції викладено Закон України «Про виконавче провадження», який регулює порядок примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових) осіб.

Новели виконавчого провадження є предметом огляду даної статті.

Беззаперечним позитивним положенням Закону України «Про виконавче провадження» в новій редакції (надалі - новий Закон) є надання доступу державному виконавцю до баз даних і реєстрів, у тому числі електронних, що містять інформацію про боржників, їхнє майно та кошти (ч. 2 ст. 4 Закону). Наявність такого доступу має значно спростити та прискорити один з основних моментів виконавчого провадження - виявлення чи розшук належного боржнику майна та коштів.

Новим Законом дещо розширено повноваження державного виконавця, що також має сприяти виконанню. Так, державний виконавець з набуттям чинності змін має право:

- одержувати від органів, установ, організацій та посадових осіб конфіденційну інформацію, необхідну для проведення виконавчих дій (п. 3 ч. 3 ст. 11 Закону);
- звертатися до органу (посадової особи), який видав виконавчий документ, про роз'яснення змісту документа (п. 9 ч. 3 ст. 11 Закону);
- звертатися до суду про встановлення тимчасового обмеження у праві виїзду боржника - фізичної особи або керівника боржника - юридичної особи за межі України до виконання зобов'язань за рішенням (ч. 18 ст. 11 Закону, ст. 377-1 ЦПК України);
- залучати до проведення чи організації виконавчих дій, у тому числі на платній основі, за рахунок авансового внеску стягувача, суб'єкта господарювання (п. 19 ч. 3 ст. 11 нового Закону). Слід зауважити, що згідно з попередньою редакцією Закону України «Про виконавче провадження», державний виконавець для проведення чи організації виконавчих дій міг залучити лише суб'єктів господарювання, які мають відповідні ліцензії, при цьому їх залучення здійснювалося лише на платній основі.

На сторони виконавчого провадження новим Законом покладено обов'язок протягом трьох днів письмово повідомити державного виконавця про повне або часткове самостійне виконання рішення боржником (ч. 5 ст. 12 нового Закону).

До переліку учасників виконавчого провадження включено прокурора (ст. 7 нового Закону).

Передбачено, що за виконавчим документом про стягнення в дохід держави коштів або вчинення інших дій на користь чи в інтересах держави від її імені виступає орган, за позовом якого судом прийнято рішення, або орган державної влади (крім суду), який відповідно до закону прийняв таке рішення. За іншими виконавчими документами про стягнення в дохід держави коштів або вчинення інших дій на користь чи в інтересах держави від її імені виступають органи державної податкової служби (ст. 8 нового Закону). Тобто фактично розширено категорію виконавчих документів, по яким представником держави з усіма правами стягувача (у тому числі пред'явлення виконавчих документів до виконання та ін.) виступає державна податкова інспекція - з стягнення в дохід держави судового збору (державного мита), до всіх виконавчих документів на користь держави, що винесені судами.

З повноважень органів державної виконавчої служби (далі - ДВС) знято виконання рішень орґабо про вчинення анів державної влади, з питань володіння і користування культовими будівлями та майном, оскільки тепер ця категорія рішень не входить до переліку виконавчих документів, що підлягають виконанню ДВС (ст. 17 нового Закону).

Для повної ідентифікації сторін виконавчого провадження тепер у виконавчому документі має обов'язково зазначатися ідентифікаційний код або ідентифікаційний номер стягувача та боржника (ч. 3 ст. 18 нового Закону). Крім того, якщо рішення ухвалено на користь кількох позивачів або проти кількох відповідачів, а також якщо належить передати майно, що перебуває в кількох місцях, суд зобов'язаний буде зазначати у виконавчому документі одного стягувача та боржника, а також визначати, в якій частині необхідно виконати таке рішення, або зазначати, що обов'язок чи право стягнення є солідарним (ч. 3 ст. 18 нового Закону).

Також новим Законом встановлюється обов'язковість скріплення виконавчого документа гербового печаткою у разі, якщо орган, що видав виконавчий документ, за законом зобов'язаний мати печатку із зображенням Державного Герба України.

Статтею 19 нового Закону закріплено право стягувача в заяві про відкриття виконавчого провадження зазначати відомості, що можуть сприяти виконанню рішення (рахунки боржника, місцезнаходження майна тощо).

Ця ж стаття покладає на суди певні обов'язки, пов'язані з видачею окремих виконавчих документів. Так, при пред'явленні до виконання документа про конфіскацію майна необхідно буде також подати копію протоколу опису або вилучення майна чи довідку про те, що опис не проводився, або про відсутність такого майна. У разі пред'явлення до виконання виконавчого документа у справі, за якою вживались заходи до забезпечення позову, необхідно буде пред'явити копії документа, що підтверджують виконання ухвали про забезпечення позову.

Частиною четвертою ст. 20 нового Закону передбачено можливість надання державним виконавцем доручення іншому органу ДВС для перевірки наявності майна на території, на яку не поширюється компетенція державного виконавця, та здійснення опису і арешту майна боржника виконавцем відділу ДВС, який виконує таке доручення.

До одного року зменшено строк пред'явлення до виконання виконавчих документів, що видаються судами (ст. 22), тоді як згідно з старою редакцією цей строк становить три роки.

Відтепер державний виконавець при відкритті виконавчого провадження надає боржнику строк не для «добровільного виконання рішення», а для «самостійного виконання рішення» (ст. 25 нового Закону). Крім того, якщо згідно з попередньою редакцією Закону при відкритті виконавчого провадження за заявою стягувача державний виконавець міг накладати арешт лише на майно боржника, то згідно з новим Законом при відкритті виконавчого провадження арешт може бути накладено і на кошти боржника. При цьому арешт при відкритті виконавчого провадження буде накладатися окремою постановою.

Також на державного виконавця покладено обов'язок відмовити у відкритті виконавчого провадження у випадку неподання заяви про відкриття виконавчого провадження у випадках, передбачених цим Законом (п. 2 ч. 1 ст. 26 нового Закону).

Відповідно до пункту 7 частини першої статті 26 нового Закону, державний виконавець зобов'язаний відмовити у відкритті виконавчого провадження, якщо виконавчий документ повернуто стягувачу за його заявою (крім виконавчих документів про стягнення аліментів та інших періодичних платежів). Разом з тим, згідно з частиною шостою статті 147 нового Закону повернення виконавчого документа стягувачу з підстав, передбачених цією статтею, у тому числі за письмовою заявою стягувача

(п.1 ч. 1 ст. 47 нового Закону), не позбавляє його права повторно пред'явити виконавчий документ до виконання протягом строків, встановлених статтею 22 цього Закону. Таким чином, між пунктом 7 частини першої статті 26 та частиною шостою статті 47 нового Закону наявна колізія, яку необхідно усунути.

Новим Законом зменшено строк початку примусового виконання рішень. Так, державний виконавець буде зобов'язаний розпочати примусове виконання на наступний робочий день після закінчення строку, наданого боржнику для самостійного виконання рішення, якщо боржником не буде надано у строки документального підтвердження повного виконання рішення (ч. 1 ст. 27 нового Закону).

Статтею 28 нового Закону дещо змінено порядок стягнення виконавчого збору. Так, згідно з новим Законом, виконавчий збір стягується у розмірі 10 % від суми, що підлягає стягненню, або вартості майна боржника, що підлягає передачі стягувачу за виконавчим документом, тоді як згідно з старою редакцією Закону виконавчий збір стягується у розмірі 10% від фактично стягнутої суми або вартості майна боржника, яке передано стягувачу за виконавчим документом.

Також збільшено розміри виконавчого збору при невиконанні рішення немайнового характеру: з 340 грн до 680 грн з боржника - фізичної особи; з 850 грн до 1360 грн з боржника - юридичної особи. Крім того, новим Законом тепер визначено, що виконавчий збір стягується й у разі повернення виконавчого документа без виконання за письмовою заявою стягувача та у разі самостійного виконання боржником рішення після початку його примусового виконання.

Частиною 7 статті 28 нового Закону встановлено, що виконавчий збір стягується у разі завершення виконавчого провадження з усіх підстав, передбачених ст. 49 нового Закону, у т. ч. у разі визнання судом відмови стягувача від примусового виконання рішення суду; смерті стягувача чи боржника або ліквідації юридичної особи - сторони виконавчого провадження; скасування рішення суду або визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню; повернення виконавчого документа без виконання на вимогу суду. Цілком очевидно, що стягнення виконавчого збору за вказаних обставин є абсолютно абсурдним, а тому є нагальною потребою внесення змін до цієї норми нового Закону.

Позитивним положенням нового Закону також є встановлення обов'язку щодо надсилання сторонам рекомендованим листом з повідомленням про вручення копій постанов про відкриття виконавчого провадження або відмови у відкритті виконавчого провадження, повернення виконавчого документа стягувачу (ч. 1 ст. 31 нового Закону).

З набранням чинності новим Законом державний виконавець задля забезпечення виконання рішення змушений застосовувати нові заходи примусового виконання, що передбачені п. 1 ст. 32 нового Закону, а саме - звернення стягнення на майнові права боржника. При цьому слід зазначити, що, передбачивши звернення стягнення на майнові права боржника, новий Закон, на жаль, ніяким чином не регулює та не регламентує цю процедуру.

Новим Законом внесено окремі зміни щодо зупинення виконавчого провадження.

Обов'язкове зупинення виконавчого провадження доповнено новою підставою (ст. 37):

- запровадження НБУ мораторію на задоволення вимог кредиторів банку, крім рішень щодо виконання зобов'язань, пов'язаних з обслуговуванням господарської діяльності банку, у тому числі з виплатою заробітної плати, авторської винагороди, відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю працівників банку, а також вимог кредиторів щодо виплати заробітної плати, аліментів, пенсій, стипендій, соціальної допомоги в межах, установлених тимчасовим адміністратором лімітів.

Змінено окремі підстави для обов'язкового зупинення виконавчого провадження, зокрема:

- «подання до суду позову про виключення майна з акту опису і арешту» замінено на «зупинення судом реалізації арештованого майна» (п. 7 ч. 1 ст. 37);

- «внесення касаційного подання прокурора на рішення суду» замінено на «прийняття судом до розгляду касаційної скарги прокурора на рішення суду» (п. 11 ч.1 ст. 37 нового закону).

Пунктом 8 частини першої статті 37 нового Закону передбачено, що у разі порушення господарським судом провадження у справі про банкрутство боржника виконавче провадження не зупиняється у разі виконання рішень у немайнових спорах.

Якщо згідно з старою редакцією Закону державний виконавець мав право зупинити виконавче провадження у разі прийняття скарги на дії державного виконавця або відмову у його відводі; призначення експертизи; надання сторонам строку для запрошення перекладача, то новий Закон таких підстав для зупинення вже не передбачає (ст. 38 нового Закону).

Також відповідно до нової редакції Закону державний виконавець має право зупинити провадження лише у разі оголошення розшуку боржника-фізичної особи та транспортних засобів. Постанову про зупинення виконавчого провадження, крім начальника, тепер зможе затверджувати й заступник начальника відділу, якому підпорядкований державний виконавець.

Крім того, новим Законом встановлено триденний строк для винесення постанови про поновлення виконавчого провадження після усунення обставин, які стали підставою для зупинення (ст. 39 нового Закону). Раніше чіткі строки поновлення виконавчого провадження не були визначені.

Стаття 40 нового Закону передбачає обов'язкове оголошення розшуку боржника або його майна за усіма категоріями виконавчих документів без покладення на стягувача обов'язку авансувати витрати на розшук.

Новим Законом збільшено обмеження розміру винагороди державного виконавця за своєчасне та повне виконання виконавчого документа майнового характеру з 510 грн до 850 грн, а немайнового - з 85 грн до 255 грн (ст. 46 нового Закону).

Для повернення виконавчого документа стягувачу встановлено додаткові підстави (ст. 47 нового Закону):

- неможливо встановити особу боржника;
- боржник - фізична особа чи його майно, розшук яких здійснювався органами внутрішніх справ, не виявлено протягом року з дня оголошення розшуку, крім стягнення аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'ю або у зв'язку з втратою годувальника;
- коштів, що надійшли від реалізації заставленого майна, недостатньо для задоволення вимог стягувача - заставодержателя;
- наявна встановлена законом заборона щодо звернення стягнення на майно чи кошти боржника, якщо у нього відсутнє інше майно чи кошти, на які можливо звернути стягнення.

Загальний порядок звернення стягнення на майно боржника (ст. 52 нового Закону) доповнений положеннями, згідно з якими:

- арешт поширюється також на кошти на рахунках, які будуть відкриті після винесення постанови про накладення арешту;
- стягнення на єдине житло боржника та земельну ділянку, на якій розташовано це житло, не здійснюється у разі, якщо сума боргу не перевищує десяти розмірів мінімальної заробітної плати.

Крім того, стаття 57 нового Закону встановлює новий вид арешту - арешт коштів, що перебувають в касі боржника або надходять до неї

Зміни торкнулися й оцінки арештованого майна (ст. 58 нового Закону):

- введено нове поняття «визначення вартості майна», що здійснюється державним виконавцем, тоді як «оцінка майна» здійснюється суб'єктом оціночної діяльності - суб'єктом господарювання;
- сторони мають право протягом десяти днів подати виконавцю заперечення щодо результатів визначення вартості майна або оцінки майна;
- повідомлення про результати визначення вартості майна або оцінки майна надсилаються сторонам рекомендованим листом;
- у випадку заперечення стороною результату оцінки майна виконавець призначає рецензування звіту про оцінку майна, витрати на яку несе сторона, що заперечує оцінку;
- у випадку незгоди з оцінкою, визначеною за результатами рецензування, сторони мають право оскаржити її в судовому порядку;
- звіт про оцінку є чинним протягом шести місяців, після чого оцінка проводиться повторно.

Новим Законом повернуто реалізацію майна на комісійних умовах. Продаж арештованого майна на комісійних умовах був передбачений першою редакцією Закону України «Про виконавче провадження», однак пізніше положення щодо комісійного продажу майна було виключено.

Згідно з статтею 62 нового Закону, на комісійних умовах реалізується рухоме майно, вартість якого не перевищує сто п'ятдесят неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, товари побутового вжитку, а також інше рухоме майно (у разі якщо стягувач не заперечує проти цього). Якщо діючий Закон встановлював, що реалізація майна здійснюється спеціалізованими організаціями, які залучаються на тендерній (конкурентній) основі, то нова редакція Закону цього вже не передбачає.

Новим Законом також встановлено десятиденний строк на уцінку майна, що не продано протягом двох місяців, та визначено, що майно може бути уцінено не більше як на 30 %. Повторна уцінка майна може здійснюватися не більше як на 50 % початкової вартості майна. Нереалізоване майно буде передаватися стягувачу в рахунок погашення боргу за початковою вартістю майна, за якою воно передавалося на реалізацію. А у разі наявності кількох стягувачів, які виявили бажання залишити за собою нереалізоване майно, воно буде передаватися в порядку календарного надходження виконавчих документів.

Дещо невдало виписано положення частини четвертої ст. 63 нового Закону «Звернення стягнення на будинок, квартиру, інше приміщення та земельну ділянку фізичної особи». З одного боку, положення ст. ст. 25, 52 та 57 нового Закону встановлюють право державного виконавця винести постанову про арешт майна боржника, з другого - ч. 4 ст. 63 нового Закону визначає, що накладення арешту на будинок чи інше нерухоме майно боржника - фізичної особи здійснюється лише після надходження документального підтвердження його належності боржнику. Слід зазначити, що згідно з старою редакцією Закону України «Про виконавче провадження» після документального підтвердження належності будинку боржнику виконавець здійснював його арешт шляхом опису, тобто спочатку державний виконавець накладав арешт на майно (будинок) боржника та оголошував заборону на його відчуження, а після надходження документального підтвердження належності боржнику будинку здійснював його опис та арешт.

З двох до трьох мінімальних розмірів заробітної плати збільшився розмір боргу за виконавчим документом, при якому стягнення звертається лише на заробітну плату, пенсі тощо та не звертається на майно боржника (ст. 68 нового Закону). Таке стягнення має здійснюватися на підставі постанови виконавця, яка буде надсилатися за місцем/місцями отримання боржником відповідних доходів. Виконавчий лист у таких випадках буде залишатися в матеріалах провадження у державного виконавця. При цьому підприємства, установи та організації та ФОП, що здійснюють утримання,

кожні 6 місяців зобов'язані надсилати виконавцю звіт про здійснені відрахування та виплати.

Деякі зміни торкнулися порядку виконання рішення, за яким боржник зобов'язаний особисто вчинити дії або утриматися від їх вчинення (ст. 75 нового Закону).

Якщо новий Закон не покладає на державного виконавця обов'язок перевіряти самостійне виконання боржником усіх інших категорій виконавчих документів, то виконання рішення, за яким боржник зобов'язаний особисто вчинити дії або утриматися від їх вчинення, державний виконавець зобов'язаний перевірити не пізніше як на наступний день після закінчення строку, наданого для самостійного виконання, та повторно перевірити це виконання не пізніше п'яти днів з дня накладення штрафу на боржника за невиконання у строк, встановлений для самостійного виконання. У разі ж, якщо таке рішення боржником виконане не буде, на державного виконавця покладено обов'язок внести подання (повідомлення) правоохоронним органам для притягнення притягнення боржника до відповідальності за невиконання рішень вказаної категорії.

Новим Законом встановлено, що рішення про заборону вчиняти певні дії або утримання від вчинення певних дій виконується шляхом доведення до відома боржника резолютивної частини такого рішення, про що складається відповідний акт.

Відповідно до статті 176 нового Закону, рішення про поновлення на роботі буде вважатися виконаним з дня видачі відповідного наказу або розпорядження, тоді як згідно з старою редакцією Закону таке рішення вважається завершеним з моменту фактичного допущення працівника до виконання попередніх обов'язків на підставі відповідного акту органу, що прийняв рішення про звільнення або переведення працівника. Очевидно, що редакція попередньої редакції Закону в частині виконання рішення про поновлення на роботі шляхом допущення працівника до виконання попередніх обов'язків більш вдала. Відсутність цього положення в новому Законі може призвести до виникнення проблем при поновленні працівника: де-юре він буде поновлений за наказом, а де-факто може бути не допущений до роботи.

Також статтями 78 та 79 нового Закону на державного виконавця покладено обов'язок на наступний робочий день після закінчення строку для самостійного виконання перевірити виконання боржником рішення про виселення або вселення. Крім цього, з трьох років до двох місяців зменшено строки зберігання майна боржника, що буде описано при виселенні та не отримане боржником.

Суттєво зменшено положення щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності посадових осіб ДВС (ст. 82 нового Закону). Так, боржник за новим Законом взагалі втратив право на оскарження дій/бездіяльності державного виконавця до начальника органу ДВС або вищого керівництва ДВС.

Частиною першою статті 82 нового Закону встановлено, що стягувач та інші учасники виконавчого провадження (крім боржника) можуть оскаржити рішення, дії або бездіяльність посадових осіб ДВС не лише до начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований виконавець, чи до суду, а ще й до керівника відповідного органу ДВС вищого рівня. В той же час, боржник має право подавати скарги у виконавчому провадженні лише в судовому порядку.

Крім цього, частиною третьою статті 82 нового Закону визначено, що скарги на рішення, дії або бездіяльність начальника відділу можуть бути оскаржені до вищестоящего органу ДВС. В той же час, цією ж нормою встановлено, що Департамент ДВС буде розглядати тільки скарги на рішення, дії або бездіяльність начальників управлінь ДВС в регіонах, а рішення, дії або бездіяльність державного виконавця або іншої посадової

особи ДВС можуть бути оскаржені до керівництва органів ДВС, лише якщо їх оскарження передбачено цим Законом.

Таким чином, вказана норма Закону, з одного боку, надає право стягувачу, іншим учасникам виконавчого провадження (крім боржника) можливість оскаржити рішення, дії або бездіяльність посадових осіб ДВС до керівника відповідного органу ДВС вищого рівня (у т. ч. до Департаменту ДВС) та передбачає, що скарги на рішення, дії або бездіяльність начальника відділу можуть бути оскаржені до вищестоящего органу ДВС (у т. ч. до Департаменту ДВС), а з другого боку, право на оскарження до Департаменту ДВС обмежується шляхом визначення, що:

- Департамент ДВС розглядає тільки скарги на рішення, дії або бездіяльність начальників управлінь ДВС в регіонах;

- рішення, дії або бездіяльність державного виконавця або іншої посадової особи ДВС можуть бути оскаржені до керівництва органів ДВС (у т. ч. до Департаменту ДВС), якщо їх оскарження передбачено цим Законом (можливість оскарження до керівника відповідного органу ДВС вищого рівня передбачена лише ч. 1 та 3 ст. 82 нового Закону).

Таким чином, відповідно до норм нового Закону, Департамент ДВС, як орган ДВС вищого рівня, по суті, не розглядає скарги стягувачів та інших учасників виконавчого провадження на дії/бездіяльність державного виконавця.

Новим Законом поновлено строки перевірки законності виконавчого провадження (ст. 86 нового Закону), які встановлено на рівні десяти робочих днів, та п'ятнадцяти робочих днів для зведеного виконавчого провадження. Положення щодо строків перевірки законності виконавчого провадження з старої редакції Закону було виключено при внесенні змін до цього Закону від 22.12.2006 року.

Згідно з новою редакцією Закону за порушення вимог цього Закону на винну особу судом накладається адміністративний штраф за ст. 188-13 КУпАП (ст. 90 нового Закону), тоді як згідно з попередньою редакцією Закону штраф за таке порушення накладався за постановою начальника відділу ДВС.

Окрім внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження», окремі зміни, пов'язані з процедурою примусового виконання рішень, внесено до КУпАП, ГПК України, Кримінального, Сімейного, Цивільного кодексів України, Кримінально-виконавчого кодексу України, ЦПК України, КАС України, Законів «Про нотаріат», «Про порядок визду з України і в'їзду в Україну громадян України», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про державну виконавчу службу», «Про банки та банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про іпотеку».

Незважаючи на окремі недоліки нової редакції Закону України «Про виконавче провадження», загалом ці зміни мають внести позитивні зрушення в процедуру примусового виконання рішень. Окремо слід відзначити, що зміни до Закону України «Про виконавче провадження» переважно стосуються уточнення, «шліфування» окремих норм закону, встановлення відповідних строків тощо.

**Начальник відділу
Державної виконавчої служби
Виноградівського районного
управління юстиції**

Р.М.Роман